

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو)

طیبه فردوسی*، سیدمهدی آقاپور**

چکیده: آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دختران نظیر رفتارهای ناهنجار، فراغت غیر مفید، سردرگمی هویتی، استعمال مواد مخدر، جرایم جنسی، بی‌تفاوتی یا پرخاشگری سیاسی و... در بین بخشی از دانشجویان به طور نسبی وجود دارد که عمدتاً ناشی از علل و عوامل خارج از دانشگاه است. مطالعات در این زمینه به‌ویژه در بخش دختران دانشجو اندک، موضوعات غیر کاربردی و نتایج آن‌ها مبهم است و ارتباطی با راهبردهای فرهنگی ندارند. اندک بودن مطالعات برای شناخت هدفمند آسیب‌های اجتماعی بیانگر لزوم تصویب سیاست‌ها و برنامه‌های لازم برای مطالعه، پیشگیری و کاهش این آسیب‌ها در دانشگاه‌ها است.

هدف از این مطالعه، بررسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی در بین دانشجویان دانشگاه‌ها با تأکید بر دانشجویان دختر می‌باشد که با روش اسنادی و فراتحلیل مطالعات انجام یافته است. با لیست‌برداری، غربالگری و اعتبارسنجی مطالعات موجود، ۱۶ مطالعه و سند علمی مجزا شده و مشخصات و نتایج آنها فراتحلیل شد. یافته حاکی از آن است که مطالعه و شناخت آسیب‌های اجتماعی دختران دانشجو، بازنگری در راهبردها و نظارت بر اجرای آن‌ها، تربیت نیروی انسانی آموزش دیده، تشکیلات فرهنگی مناسب، استفاده از اطلاعات کمیته‌های علمی و آموزشی و مراکز مشاوره دانشجویی، بکارگیری شیوه‌های فرهنگی کارآمد، استفاده از نیروهای مددکار همگی زمینه تحقق راهبردهای فرهنگی را افزایش داده و کاهش آسیب‌های اجتماعی در بین دانشجویان را امکان‌پذیر می‌سازد. آسیب‌های اجتماعی دختران دانشجو با آسیب‌های روانی آنان ارتباط داشته و سیاست‌ها و برنامه‌های فرهنگی مناسب برای آن‌ها باید تنظیم و اجرا گردد. **واژه‌های کلیدی:** آسیب‌های اجتماعی، انحرافات اجتماعی، دانشجویان دختر، پیشگیری و کاهش.

مقدمه

بعد از گذشت سه دهه از پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری حضرت امام خمینی (ره) و برپایی نظام جمهوری اسلامی، ارزیابی وضعیت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها به‌عنوان مبدأ تحولات جامعه به یک ضرورت تبدیل شده است. در واقع عدم توجه به آن، توسعه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و رشد و ارتقای^۱ فرهنگی کشور تحقق نمی‌یابد.

نقش و اهمیت دانشجویان دانشگاه‌ها در دوران اخیر در گردش و اداره امور جامعه و ایجاد تحولات اساسی در راستای رشد علمی و فرهنگی در کشور بر همگان روشن است. با توجه به کارکرد مراکز دانشگاهی در تولید و نهادینه کردن بسیاری از قواعد، هنجارها و الگوهای فرهنگی و اجتماعی، تأمل پیرامون فرایندهای کنونی آن و تبیین و طراحی نظام فرهنگی و رفتاری در دانشگاه‌ها تسهیل کننده راه‌های توسعه اجتماعی است.

از اینرو در بسیاری از کشورهای جهان به منظور نیل به اهداف بنیادین توسعه ملی، انجام مطالعات و ارزیابی‌های کاربردی در جهت شناخت استعدادها و ظرفیت‌های دانشگاه‌ها و موانع و محدودیت‌های موجود مورد حمایت قرار می‌گیرد. از جمله مأموریت مستقیم طرح‌های مطالعاتی مذکور، تحلیل و ارزیابی شرایط موجود به‌منظور تولید الگوها و شاخص‌ها و در نهایت طراحی نظام مطلوب است. مطالعات و ارزیابی‌های مستمر کارشناسی، زمینه را برای انجام سیاست‌گذاری فرهنگی در دانشگاه‌ها فراهم می‌کند و سبب می‌گردد تا طرح‌ها و برنامه‌های جدید فرهنگی از حمایت لازم علمی و تحقیقاتی برخوردار باشند. یقیناً آن نوع از سیاست‌های فرهنگی در دانشگاه‌ها می‌تواند به‌صورت پایدار و موفق اجرا شود و منشأ تولید برنامه‌های قابل اجرا و معطوف به اهداف و راهبردهای فرهنگی باشد که پشتوانه مطالعاتی و تحقیقاتی داشته باشد (آقاپور، ۱۳۸۶).

از جمله کاستی‌های نظام فرهنگی و علمی در کشور فقدان تحقیقاتی و مطالعات پویا و مستمر در خصوص موضوعات مرتبط با نظام فرهنگی و در نتیجه عدم ارزیابی واقع‌بینانه و مؤثر از تحولات سال‌های اخیر و چگونگی عملکرد موجود در ساختار دانشگاه‌هاست. دو دهه اخیر سال‌های بسیار پر شتاب و تأثیرگذار در شکل‌گیری فرایندهای نظری و عملی نوع فرهنگی و علمی در دانشگاه‌ها محسوب می‌گردد چه در بعد

¹. cultural norms

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۲۷

تأثیرپذیری‌های داخلی و چه از لحاظ تحرکات فرهنگی خارجی، دانشگاه‌های کشور تجربیات جدیدی را پس از انقلاب اسلامی مورد آزمون قراردادند (قورچیان، ۱۳۸۳).

بی شک، مسائل دانشجویان به‌ویژه دختران دانشجو یکی از اولویت‌های پژوهشی برای ارزیابی شاخص‌های کیفی^۲ و کمی فرهنگی و اجتماعی در دانشگاه‌ها است، ولی مطالعات اندکی در این زمینه وجود دارد. موضوعاتی مانند وضعیت فرهنگی خوابگاه‌های دانشجویی دختر، اوقات فراغت، رشد کمی دانشجویان دختر در دانشگاه‌ها، نیازسنجی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دختران دانشگاهی، سنجش گرایش دانشجویان دختر نسبت به مشارکت سیاسی و... وجود دارد. از آنجا که موضوع "رشد کمی دانشجویان دختر"، در افزایش یا کاهش اوضاع فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها بسیار مؤثر است و موضوعاتی چون "وضعیت فرهنگی خوابگاه‌های دانشجویی دختر" به چگونگی این وضعیت بستگی دارد، لذا مسائل دختران دانشجو به‌عنوان محور بحث فرهنگی می‌باشد (معیدفر، ۱۳۸۴).

هدف از این مطالعه عبارت است از شناخت وضعیت فرهنگی، اجتماعی دانشجویان دختر دانشگاه‌ها به منظور ساماندهی و رسیدن به وضعیت مطلوب و میزان انطباق وضعیت فرهنگی، اجتماعی دانشگاه‌ها با راهبردهای فرهنگی می‌باشد. بنابراین سؤالات تحقیق با شناخت وضعیت فرهنگی، اجتماعی دانشجویان دختر دانشگاه‌ها و ارزیابی آن با راهبردهای فرهنگی در ارتباط است.

چارچوب نظری:

مهمترین عنصری که در موجودیت جامعه دخالت دارد، فرهنگ آن جامعه است. اساساً فرهنگ هر جامعه هویت آن جامعه را تشکیل می‌دهد. فرهنگ به منزله هویت یک جامعه و تعیین‌کننده اندیشه و رفتار اعضای آن جامعه است. بدون رسیدن به توسعه فرهنگی، توسعه اقتصادی و توسعه سیاسی از قوام و دوام چندانی برخوردار نخواهد بود (اگوستین ژیرار، ۱۳۷۲).

فرهنگ پیوند دهنده ساختار و کارکرد اجتماعی است و به‌عنوان ارزش‌ها، باورها، هنجارها و رفتارها و اشیای مادی که شیوه‌های زندگی^۳ مردم را تشکیل می‌دهد، تعریف می‌شود (روح‌الامینی، ۱۳۸۱).

2. Quality Index

3. Life Style

فرهنگ پلی است مربوط به گذشته ما و راهنمایی است برای آینده ما. فرهنگ، قوام دهنده و نظام بخش کارکردها و ساختارهای اجتماعی^۴ است و رفتار افراد جامعه از آن تأثیر می‌پذیرد. با بررسی فرهنگ می‌توان به کالبدشکافی و تبیین رفتار فردی و گروهی در جامعه پرداخت (اینگلههارت، ۱۳۷۳).

انسان، زمانی که فرهنگ آفرید انسان شد. فرهنگ مجموعه پاسخ‌های انسان به پرسش‌ها و نیازهای زندگی در جامعه و طبیعت است. در واقع، فرهنگ حاصل رفتار و کردار انسان‌هایی است که در جامعه زندگی می‌کنند. ویژگی‌های فرهنگ عبارتند از:

۱- هر فرهنگی قابل انتقال است. ۲- فرهنگ موجب انسجام اجتماعی می‌شود. ۳- فرهنگ وسیله‌ای برای نظم اجتماعی است. فرهنگ با ساز و کارهای جامعه‌پذیری^۵ و فرهنگ‌پذیری، تمایلات و کردار اعضای جامعه را یکنواخت می‌کند و باعث ایجاد نظم در جامعه می‌شود (ستوده، ۱۳۸۰ و محمدی، ۱۳۸۳).

با توجه به نقش مهم فرهنگ و توسعه فرهنگی، باید به مهندسی آن همت گمارد. مهندسی فرهنگی عبارت است از طراحی، نوسازی و بازسازی سیستم فرهنگ. مفهوم مهندسی فرهنگی، با نظامات، سازمان‌ها، سیاست‌ها، قوانین و ساز و کارها در ارتباط است (شمسینی‌غیاثوند، ۱۳۸۵).

برای مهندسی فرهنگ باید ابتدا اجزای آن را شناخت و سپس نظام اندیشه، نظام رفتاری، نظام سیاسی، نظام اقتصادی را به صورت هماهنگ در جهت یک هدف مطلوب سازماندهی کرد. تأکید به این دو امر مهم یعنی فرهنگ و مهندسی آن یکی از موضوعات زیر بنایی جامعه است (حبی، ۱۳۸۵).

فرهنگ‌پذیری وقتی در شرایط استعماری قرار بگیرد و مورد تهاجم واقع شود و فرهنگ غالب سعی در انهدام ارزش‌های اجتماعی و طرد زندگی سنتی آن کند، بدان «فرهنگ زدایی» یا «قومیت کشی» گویند (روح‌الامینی، ۱۳۸۱). به این اعتبار «فرهنگ زدایی» که بر اثر آن فرد فاقد هنجارهای قابل استناد برای رفتار خویش می‌گردد؛ منجر به بروز برخی آسیب‌های اجتماعی مانند: الکلیسم، اعتیاد به مواد مخدر، رشد روسپیگری، افزایش خودکشی و دیگر ناپهنجاری‌های اجتماعی می‌گردد.

یکی دیگر از آسیب‌های اجتماعی پدیده «ضد فرهنگ» است. ضد فرهنگ به خرده‌فرهنگی گفته می‌شود که ارزش‌ها، هنجارها و شیوه زندگی آن اساساً با فرهنگ حاکم در تضاد می‌باشد، مثل هیپی‌ها و پانک‌ها در

4 .Social System

5 .Socialization

6 .Counter Culture

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۲۹

غرب. ضد فرهنگ‌ها به‌طور آشکار با فرهنگ مسلط مخالفت می‌کنند. یک فرهنگ برای تداوم خود نیاز به درجه‌ای از یکپارچگی و همگرایی دارد. چنانچه خرده فرهنگ‌ها و ضد فرهنگ‌ها بیش از حد رشد کنند، باعث تلاشی فرهنگ مسلط می‌شوند (روح الامینی، ۱۳۸۱).

البته آن‌ها همیشه نقش منفی ندارند و گاهی باعث تعادل فرهنگی می‌شوند و از افراط و تفریط می‌کاهند. در زندان‌ها، محیط جوانان، در بین بزهکاران، معتادان و گروه‌های جنایتکار، خرده فرهنگ‌هایی وجود دارد که آنان را از فرهنگ بزرگتر جامعه متمایز می‌سازد (ستوده، ۱۳۸۰ و محمدی، ۱۳۸۳).

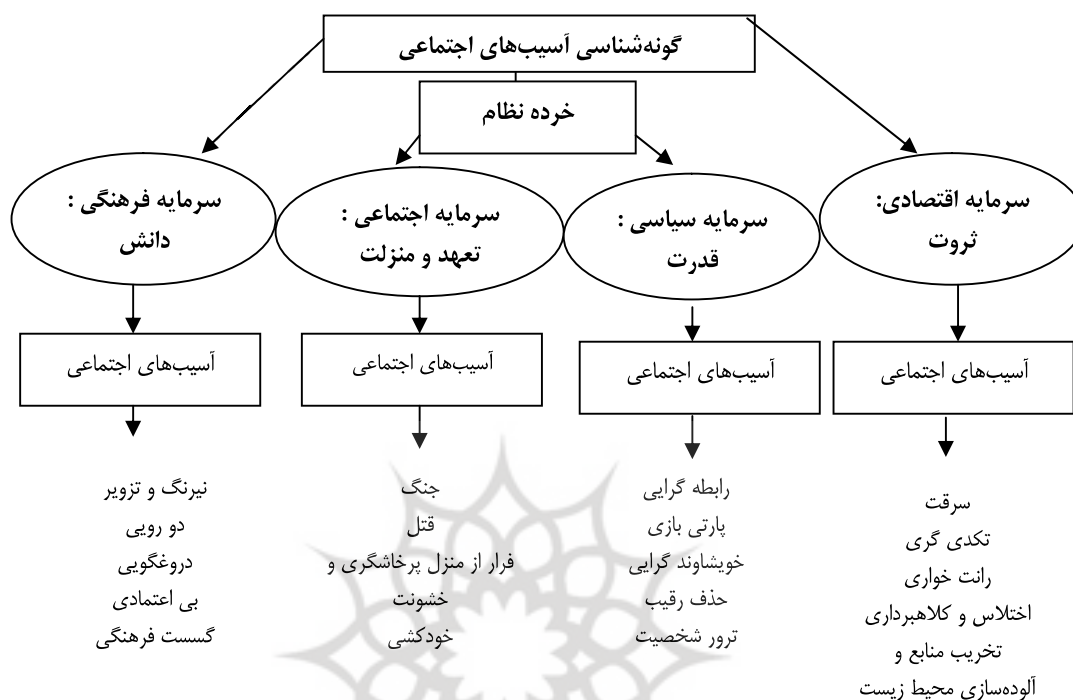
-آسیب‌شناسی اجتماعی^۷ چیست؟

آسیب‌شناسی اجتماعی هر نوع عمل فردی یا جمعی است که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد جمعی رسمی و غیر رسمی جامعه کنشگران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی رو به رو می‌گردد. به همین دلیل، کجروان سعی دارند انحرافات^۸ و کجروی‌های خود را از دید ناظران قانون، اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان کنند، زیرا در غیر این صورت با پیگرد قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می‌شوند. مطالعه ناهنجاری‌ها اجتماعی نظیر بیکاری، فقر، اعتیاد، خودکشی، روسپیگری، رشوه‌خواری، ولگردی، زورگیری، گدایی و... همراه با علل و شیوه‌های پیشگیری و درمان آن‌ها و نیز شرایط بیمارگونه اجتماعی است. اگر در جامعه‌ای هنجارها مراعات نشود، کجروی پدید می‌آید و رفتار آسیب می‌بیند. مطالعه این‌گونه نابسامانی‌ها را در جامعه انسانی آسیب‌شناسی اجتماعی می‌گویند (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶). در گونه‌شناسی آسیب‌های اجتماعی از ملاک‌های متفاوتی می‌توان استفاده کرد (محسنی، ۱۳۸۶). این ملاک‌ها، در هر جامعه‌ای حداقل به چهار خرده‌نظام فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی اختصاص دارند که در هر یک از این حوزه‌ها کنشگران فردی و جمعی می‌توانند با رعایت اصول و قواعد عمل جمعی مورد قبول در آن حوزه‌ها به چهار نوع سرمایه یا منبع ارزشمند - سرمایه فرهنگی^۹ یا دانش، سرمایه اجتماعی یا تعهد و منزلت، سرمایه سیاسی یا قدرت و سرمایه اقتصادی یا ثروت - مورد نیاز هر جامعه دست یابند. بنابراین، در مجموع با چهارگونه کجروی رو به رو هستیم (ستوده، ۱۳۸۰ و محمدی، ۱۳۸۳).

7. Social Patology

8. Deviance

9. Cultural Capital

هدف‌ها و مقاصد آسیب‌شناسی اجتماعی عبارتند از:

- ۱- مطالعه و شناخت آسیب‌های اجتماعی و علل و انگیزه‌ها، بررسی شخصیت‌های رفتارگران، و ویژگی‌های جسمانی، روانی، فرهنگی و اجتماعی آنان.
 - ۲- پیشگیری و کاهش آسیب‌های اجتماعی به منظور بهسازی محیط زندگی جمعی و خانوادگی.
 - ۳- درمان آسیب‌دیدگان اجتماعی با بکارگیری روش‌های علمی مناسب برای قطع ریشه‌های آنان.
 - ۴- تداوم درمان برای پیشگیری و جلوگیری از بازگشت مجدد کژ رفتاری و شیوه‌های باز پروری.
- در عصر ما پیشگیری مهمتر از درمان است. بسیاری از آسیب‌شناسان اجتماعی برآنند که برای مبارزه با کژ رفتاری‌ها باید زمینه اجتماعی آن‌ها را از میان برداشت.
- ۱- سالم کردن محیط اجتماعی کودکان یعنی خانواده.
 - ۲- سالم سازی محیط اجتماعی همگانی یعنی جامعه (ستوده، ۱۳۸۰ و محمدی، ۱۳۸۳).

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۳۱

آسیب‌های اجتماعی در درجه اول ناشی از ساختارها و ساز و کارهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه و برآیندی از پیامدهای آن‌ها می‌باشند (محسنی، ۱۳۸۶).

– راهبردهای فرهنگی و اجتماعی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی مرتبط عبارتند از:

۱- آیین‌نامه حفظ حدود و آداب اسلامی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مورخ (۱۳۶۶/۵/۶).

۲- راهبردهای گسترش فرهنگ عفاف در دانشگاه‌ها مورخ (۱۳۸۲/۲/۹).

۳- آیین‌نامه سیاست‌های ارتقای فعالیت‌های فرهنگی در دانشگاه‌ها مورخ (۱۳۸۴/۴/۴).

۴- سیاست‌های بهبود وضع گذران اوقات فراغت زنان و دختران مورخ (۱۳۸۱/۱۲/۲۰).

۵- آیین‌نامه انضباطی دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مورخ (۱۳۶۴/۵/۱).

۶- آیین‌نامه حفظ حدود و آداب اسلامی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مورخ (۱۳۶۶/۵/۶).

۷- آیین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی ایران مورخ (۱۳۷۴/۴/۲).

در آخرین مصوبه انضباطی (مصوب ۱۳۷۴)، موارد تخلف و تنبیه دانشجویان به شرح زیر است:

الف) رسیدگی به جرائم عمومی دانشجویان از قبیل تهدید، توهین، ضرب و جرح، جعل، سرقت، رشوه، اختلاس و قتل.

ب) رسیدگی به تخلفات آموزشی و اداری.

ج) تخلفات سیاسی.

د) تخلفات اخلاقی.

بعضی از تخلفات سیاسی و اخلاقی عبارتند از:

۱- ایجاد بلوا و آشوب در محیط دانشگاه.

۲- استعمال مواد مخدر یا شرب خمر یا قمار یا مداخله در خرید و فروش و توزیع این‌گونه مواد.

۳- استفاده از نوارهای ویدئویی یا صوتی یا لوحه‌های رایانه‌ای مستهجن یا مداخله در خرید و فروش، تکثیر و توزیع این‌گونه وسایل.

۴- عدم رعایت پوشش اسلامی یا استفاده از پوشش یا آرایش مبتذل.

۵- استفاده یا توزیع یا تکثیر کتب، مجلات عکس‌های مستهجن و یا آلات لهو و لعب.

۶- عدم رعایت شئونات دانشجویی.

۷- داشتن رابطه نامشروع.

۸- تشکیل یا شرکت در جلسات نا مشروع.

۹- انجام عمل منافی عفت.

روش تحقیق:

بر اساس رویکرد سیاست‌پژوهی، اهداف و راهبردهای فرهنگی و توجه به جایگاه و نقش فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها در جامعه و ضرورت جهت‌گیری آن‌ها در راستای اهدافی همچون گسترش مرزهای دانش‌افزایش روحیه تحقیق و تتبع، پرورش نیروهای انسانی متخصص، گسترش خدمات علمی به‌منظور توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور و در نهایت ارائه الگوهای نمونه و برتر انسانی تعیین روش گردید. با توجه به این رویکرد، روش و مدل این بررسی مدل فرا تحلیلی^{۱۰} راهبردگرا با استفاده از نتایج مطالعات و تحقیقات موجود بوده است. این مطالعات و تحقیقات (۱۶ مطالعه و سند علمی) ابتدا از طریق سایت‌های علمی و اطلاع‌رسانی مورد شناسایی قرار گرفته و بر مبنای ملاک‌های معین شده از نظر روشی و محتوایی غربالگری و اعتباریابی شدند. سپس چکیده‌ها، نتایج و پیشنهادهای پایانی این مطالعات و تحقیقات خلاصه‌برداری و استخراج گردیدند که به ترتیب در بخش یافته‌ها آورده شده است. لازم به یادآوری است که کلیه این منابع طبق مدل بررسی فراتحلیلی بوده و رساله‌ها و پایان‌نامه‌های شناسایی شده در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکتری از دانشگاه‌های مختلف دولتی و غیردولتی هستند. بررسی و فراتحلیل این نتایج و پیشنهادهای تطبیق نکات اشتراک و افتراق آن‌ها در پایان مقاله آورده شده است. تکنیک‌های بکار رفته در این پژوهش عبارتند از:

- ۱- بکارگیری روش فراتحلیلی برای مطالعه نتایج پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی درباره وضعیت فرهنگی و اجتماعی دانشجویان دختر دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور با روش کیفی.
- ۲- استخراج نتایج مطالعات انجام یافته و کدگذاری و تعیین میزان همگرایی‌ها و واگرایی آن‌ها.
- ۳- ارزیابی میزان انطباق وضعیت فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها بر اساس نتایج فراتحلیل مطالعات انجام شده مرحله قبل با راهبردهای فرهنگی و دانشگاهی.
- ۴- برای انجام فراتحلیلی در شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها بر اساس نظریه گلاس^{۱۱}، نتایج حداقل ۱۰ پایان‌نامه یا تحقیق به‌صورت مستقل یا ترکیبی لازم است.

10 . Meta Analysis

11 . Glass

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۳۳

۳- در مدل فراتحلیلی راهبردی چون نتایج مطالعات مربوط به شاخص‌های کیفی نظیر نگرش‌ها، گرایش‌ها، انگیزه‌ها، رفتارها و... مورد ارزشیابی قرار می‌گیرند و این نوع مطالعات در ایران با ابزارهای سنجش و یافته‌های دقیق آماری همراه نیستند، لذا امکان استفاده از فراتحلیل کمی و آماری و تکنیک ترکیب نتایج با فرمول محاسبه استاندارد و اندازه اثر^{۱۲} در این مدل بسیار محدود می‌باشد.

یافته‌ها:

در این بخش چکیده‌ها، نتایج و پیشنهادهای پایان نامه‌ها، رساله‌ها و تحقیقات انجام یافته در زمینه موضوع تحقیق، بررسی فراتحلیلی می‌شوند. با جمع‌بندی آن‌ها وضعیت آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی در بین دانشجویان دانشگاه‌ها به دست آمده و فراتحلیل نتایج رساله‌ها و تحقیقات و میزان انطباق آن‌ها با راهبردهای فرهنگی در این زمینه ارزیابی می‌گردد.

جدول مشخصات مطالعات آسیب‌های اجتماعی دانشجویان

ردیف	عنوان تحقیقات	مؤلف	سال انتشار	مؤسسه	نوع مطالعه
۱	بررسی گرایش‌های فرهنگی اجتماعی و رفتار نابهنجار دانشجویان دانشگاه تهران	سیدحسین سراج زاده	۱۳۷۶	دانشگاه تهران	پیمایشی
۲	مطالعه بزهکاری دانشجو در دانشگاه‌های دولتی	حسین دهقان	۱۳۸۴	وزارت علوم	اسنادی
۳	بررسی روش‌های ارضای هیجان‌جویی دانشجویان خوابگاه‌های دانشگاه تهران	مرتضی منطقی	۱۳۸۲	دانشگاه تهران	پیمایشی
۴	بررسی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی دانشجویان	سعید معیدفر	۱۳۸۴	دانشگاه تهران	اسنادی
۵	بررسی وضعیت فرهنگی خوابگاه‌های دانشجویی دختر و اوقات فراغت	پژوهشکده	۱۳۷۹	پژوهشکده معارف	پژوهشی
۶	بررسی نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه شهر یزد (۷۵-۷۶)	حمید عباسی	۱۳۷۶	دانشگاه شهر یزد	پایان نامه
۷	بررسی نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه شیراز	-	۱۳۸۱	دانشگاه شیراز	پایان نامه
۸	بررسی وضعیت خانواده با میزان سازگاری اجتماعی دانشجویان خوابگاهی	تهمینه جوان شیخی	۱۳۸۰	دانشگاه الزهرا (س)	پایان نامه

12. Effect Size

دانشگاه الزهرا					
۹	بررسی وضعیت اخلاقی و فرهنگی دانشگاهیان	مؤسسه	۱۳۷۹	جهاد دانشگاهی	اسنادی
۱۰	بررسی انزوای ارزشی و مشارکت فرهنگی در محیط‌های دانشجویی دانشگاه‌های تهران	مؤسسه	۱۳۸۱	نهاد نمایندگی	پژوهشی
۱۱	بررسی مسائل و مشکلات روانی و اجتماعی دانشجویان کشور	هادی بهرامی	۱۳۸۵	وزارت علوم	پژوهشی
۱۲	بررسی شیوع استعمال دخانیات در میان دانشجویان دانشگاه تهران	مرکز	۱۳۸۲	مرکز بیماری‌های ریوی	اسنادی
۱۳	شیوع‌شناسی مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان دانشگاه‌ها	وزارت علوم	۱۳۸۲	وزارت علوم	پیمایشی
۱۴	بررسی نگرش دانشجویان نسبت به سوء مصرف مواد مخدر در دانشگاه شهید باهنر	عباس رحمتی	۱۳۸۵	وزارت علوم	پیمایشی
۱۵	بررسی مصرف و آگاهی دانشجویان از اکستازی	زینب جوانمرد	۱۳۸۵	وزارت علوم	پیمایشی
۱۶	آسیب‌شناسی فرهنگی دانشگاه‌های کشور	کسری بقائی پور	۱۳۷۹	نهاد نمایندگی	پژوهشی

مطالعه (۱) با توجه به ناهمگونی‌های قومی، عدم کنترل خانواده، کاهش ساعات درسی، تأثیر فرهنگ خوابگاهی بر دانشجو، باید راهکارهای مؤثری برای رفع ناهنجاری‌های موجود بر دانشجو و رشد قابلیت‌های آنان ارائه کرد. برنامه‌های فرهنگی باید مبتنی بر تنوع و عدم جانبداری قومی، جاذبه‌های کیفی، جمع‌گرایانه، کلاس‌های توجیهی، هماهنگی آموزش و پژوهش، پر شدن اوقات فراغت، رقابت‌های علمی، آموزش‌های کارآفرینی، مدرسانی به دیگران، توسعه مرکز مشاوره کنترل، تقلب‌ها، احترام به سلیقه‌ها، موسیقی‌های شاد، روابط سالم جنس‌های متفاوت، کنترل افراد معتاد، سیاست‌های اصولی در خوابگاه‌ها، اشتغال‌زایی اقتصادی، امور فراغتی و ورزشی، سرمایه‌گذاری مناسب و توجه به روحانیت و هیجانات جنس‌های متفاوت باشد.

مطالعه (۲) ایجاد نظام مبتنی بر مراقبت، مشاوره و پیشگیری بجای نظام کنترل فعلی که مبتنی بر توبیخ و مجازات است. درخصوص جایگزینی نظام کنترلی جدید بجای روال فعلی باید گفت که اولاً روال فعلی فاقد کارایی لازم در خصوص اعمال مجازات‌های عادلانه برای دانشجویان بزهکار است چرا که هیچ تناسبی

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۳۵

بین میزان و شدت جرایم و میزان و شدت مجازات‌ها، حداقل بر اساس یافته‌های این پژوهش به چشم نمی‌خورد. دوماً افزایش نسبی مرتکبین به جرایم مختلف در طی سالیان گذشته که البته ممکن است بخشی از آن منتج از تغییرات کلی در جامعه باشد، تا حدود زیادی ناکارآمدی نظام مبتنی بر توبیخ و مجازات محض را نشان می‌دهد. چرا که در غیر این صورت می‌بایست تاکنون وضعیت بهبودی می‌یافت. طراحی چنین نظامی، باید در طی یک فرایند سه بخشی صورت پذیرد. مطالعات تطبیقی برای استفاده از تجارب دیگران انجام یابد و بر اساس نتایج، نظام جدید طراحی و به اجرا درآید.

مطالعه ۳) دانشجویان برای شادی و نشاط باید بر امکانات و برنامه‌ریزی‌های خود متکی باشند تا جامعه، که در این صورت احتمال انحراف بسیار بیشتر خواهد بود. فهرست فعالیت‌های فوق برنامه وزارت علوم تحقیقات و فناوری بیانگر بیگانگی آن از فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی مرتبط با جامعه است. حال آنکه با ایجاد ارتباط‌های بیشتر با جامعه و دادن رنگ و بوی اقتصادی و کارآفرینی برخی فعالیت‌های دانشجویی می‌توان بر میزان جذابیت برنامه‌های فرهنگی دانشگاه افزود. شناخت علایق دانشجویان و سرمایه‌گذاری بر مبنای آن از اولویت‌های برنامه‌ریزی فرهنگی دانشگاه است. سوق دادن درس‌ها به سمت تربیت خلاق دانشجویان و کارآفرینی، اقدامی مثبت برای جهت‌گیری مطلوب هیجان‌جویی دانشجویان است.

مطالعه ۴) حدود ۹۵ درصد دانشجویان مصرف انواع مواد اعتیادآور از جمله قرص‌های اکستازی را به هر نحو قبیح و مشکل‌دار دانسته‌اند. البته در مورد سیگار، مشروبات الکلی و قلیان این میزان کاهش یافته است. همچنین بر اساس نتایج تحقیق، تصور دانشجویان از شیوع روابط جنسی مشترک در میان خودشان، و همچنین در مورد رفتارهای غیر اخلاقی و بی‌مواالاتی‌های جنسی، و در مواردی مانند کج‌رفتاری، هنجارشکنی و رفتارهای غیر اخلاقی فراوانی بیشتری نسبت به میزان عملی انجام آن دارد. رفتارهای سیاسی مانند اعتصاب و چت سیاسی را نیز حدود ۶۰ درصد دانشجویان فاقد اشکال دانسته و بین ۳۰ تا ۲۰ درصد آنان به این کار مبادرت ورزیده‌اند. و نگرش منفی‌تری نسبت به مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی، بی‌مواالاتی‌های جنسی، دوستی با جنس مخالف و شنیدن موسیقی‌های غیر مجاز، ارتکاب جرائم سیاسی، بی‌انگیزگی تحصیلی، بی‌انضباطی و ضرر به اموال عمومی دارند.

مطالعه ۵) دانشجویان حدود ۴ ساعت در شبانه‌روز به‌صورت میانگین اوقات فراغت دارند و زمان این اوقات از ۵ بعدازظهر به بعد می‌باشد. در حال حاضر بیشترین فعالیت اوقات فراغت دانشجویان تماشای تلویزیون می‌باشد در حالیکه بیشترین علاقه آن‌ها به فعالیت‌های ورزشی و استفاده از کامپیوتر می‌باشد. از

نظر ورزشی نیز با وجود اینکه بیشترین علاقه آن‌ها به ورزش‌های شنا و بدنسازی بوده است اما در حال حاضر بیشتر به پیاده‌روی و نرمش سپری شده است. افزایش امکانات عمومی در جامعه، دانشگاه‌ها و مدارس همگام با رشد جمعیت، کم‌کردن هزینه‌ها و وسایل ورزشی، ایجاد کلاس‌های هنری، آموزشی و ورزشی به خصوص برای دختران دانشجو بسیار لازم است.

مطالعه ۶) با توجه به نتایج جداول آماری در خصوص وضعیت جغرافیایی خوابگاه‌های دانشجویی دختران، این نتیجه به دست می‌آید که تشکیل خوابگاه برای حداقل ۶۰ درصد از دانشجویان دختر، مبتنی بر شکل‌گیری غیر برنامه‌ریزی شده مکان‌های مربوطه به صورت یک خوابگاه دانشجویی بوده و ایجاد خوابگاه در الگوی کلیدی دانشگاه‌های مزبور پیش‌بینی نشده است. با توجه به نتایج جداول آماری در مجموع امکانات کتابخانه‌ای و روزنامه‌ای بسیار ضعیف است و محرومیت حداقل ۵۰ درصدی دانشجویان دختر ساکن خوابگاه‌ها از برگزاری برنامه‌های فرهنگی عمومی نظیر جلسات ادبی، جلسات خودجوش دانشجویی، جشن‌های ملی جلسات سیاسی - اجتماعی و نمایش فیلم و تئاتر را نشان می‌دهد. اگر چه برگزاری مرتب برنامه‌های فرهنگی مذهبی نظیر نماز جماعت و جلسات تبلیغ دینی نسبت به برنامه‌های فرهنگی عمومی بیشتر است، اما به طور متوسط ۳۰ درصد از دانشجویان دختر ساکن خوابگاه‌ها از این برنامه‌ها کاملاً محرومند.

مطالعه ۷) وضعیت اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه شیراز چندان مناسب نیست. علل این وضعیت نابسامان را می‌توان به شرایط فرهنگی حاکم بر جامعه به دلیل شناخت ناکافی از تأثیرات تفریحات سالم بر روح و جسم اشاره کرد. خانواده‌ها و آموزش و پرورش که رشد دهنده اصلی افراد می‌باشند توجه کمتری به این مسئله داشته‌اند. دانشجویان نیز به دلیل تنبلی، عادت به بطالت و نداشتن برنامه‌ریزی، اوقات فراغت شایسته‌ای ندارند و در کنار همه آن‌ها کمبود امکانات و اولویت‌داشتن سایر مسائل مرتبط با دانشجویان از طرف مسئولین دانشگاه علت دیگری است که سبب می‌گردد دانشجویان نتوانند از اوقات فراغت خود به نحو مفیدی استفاده کنند.

مطالعه ۸) فرهنگ مذهبی در بین دانشجویان در سطح متوسط مایل به زیاد وجود دارد و این فرهنگ ارتباط معناداری با سن (دانشجوی زیر ۳۰ کمتر از دانشجوی بالای ۳۰ سال)، جنس (در زنان بیشتر از مردان)، سطح تحصیلات (استادان بیشتر از دانشجویان)، (این تفاوت به عامل سن و به گزینش مذهبی دانشگاه‌ها مربوط است)، وضعیت تأهل (متاهلین بیشتر از مجردها)، پایگاه اقتصادی و اجتماعی (با افزایش درآمد خانواده، فرهنگ مذهبی دانشجو کاهش می‌یابد) دارد. فرهنگ مادی سطح متوسط مایل به کم دیده

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۳۷

می‌شود و با سن (زیر ۳۰ سال بیشتر از بالای ۳۰ سال)، جنس (مردان بیشتر از زنان)، وضعیت تأهل (مجردین بیشتر از متأهلین) و سطح تحصیلات ارتباط دارد.

مطالعه ۹) برای کاهش آسیب‌پذیری فرهنگی اجتماعی دانشگاه راهکارهای زیر را می‌توان ارائه کرد:

۱- سازماندهی اطلاعات فرهنگی و تهیه گزارش سالانه وضعیت فرهنگی دانشگاه‌ها و آموزش عالی.

۲- ایجاد ساختار پاسخگو در دانشگاه، ساماندهی و تغییر نگرش‌های فرهنگی متناسب با شأن دانشگاه.

۳- تأکید بر حفظ آرمان‌ها و ارزش‌ها به منظور جلوگیری از گسست فرهنگی بین نسل اول و دوم و سوم.

۴- ایجاد محیط آزاد به منظور تحقق شکوفائی فکری و خلاقیت و نقد.

۵- قانونمند کردن مشارکت فعال دانشجویان دختر.

۶- تأکید بر مشارکت دانشگاهیان در روند تکوین برنامه‌های فرهنگی.

۷- توجه به حل مشکلات معیشتی و فرهنگی دانشجویان دختر با توجه به افزایش جمعیت آنان.

مطالعه ۱۰) مشارکت اجتماعی و فرهنگی دانشجویان بر حسب جنس، سن، رشته تحصیلی، مقطع

تحصیلی، میزان انومی، بیگانگی سیاسی، نیاز به موفقیت و احساس خود اثربخشی متفاوت است.

در دانشجویان مرد بیش از دانشجویان زن، در دانشجویان رشته‌های غیر علوم انسانی بیش از علوم

انسانی، در کارشناسی ارشد و دکتری بیش از کارشناسی، در دانشجویان با SES بالا بیش از دانشجویان با

SES متوسط و پایین است.

از طرفی مشارکت فرهنگی دانشجویان با انزوای ارزشی و بی‌تفاوتی سیاسی آنان رابطه معکوس و با نیاز

به موفقیت و احساس خود اثربخشی آن‌ها رابطه مستقیم دارد. گرچه زندگی در دانشگاه و محیط‌های

تحصیلی عالی‌تر بر وضع رفتار، عقاید و نگرش‌های دانشجویان تأثیرگذار است و با افزایش سطح تحصیلات

بر درجه هم‌نوازی سازگاری و تطابق فرد با جامعه افزوده می‌گردد. با این وجود نتایج حاصل، یافته‌های

تحقیقات پیشین را تأیید می‌نماید به طوریکه نرخ‌های انزوای ارزشی و مشارکت فرهنگی به عنوان دو متغیر

کلیدی در این تحقیق در دو گروه از آزمودنی‌های دانشجو و آزمودنی‌های غیر دانشجو تفاوت معنی‌داری را

نشان داده و مبین نقش قاطع محیط‌های کالج و زندگی در محیط‌های دانشگاهی در تغییر وضع رفتار و

نگرش آزمودنی‌ها نیست.

مطالعه ۱۱) اغلب دوستی‌هایی که در خوابگاه‌ها به وجود می‌آید ناشی از احساس تنهایی و به‌خاطر تنها

نماندن آن‌هاست به عبارتی دوستی‌ها، ظاهری و غیر صمیمانه است. در بیان دیگر این نکته می‌توان گفت

مهمترین مشکل عاطفی دانشجویان نداشتن کسی است که محبتی بی‌دریغ چون افراد خانواده به آن‌ها بکند که اکثراً با هم صمیمی نبوده و برای رفع تنهایی‌شان با هم دوست می‌شوند که این خود مشکل عدم سازگاری را بین هم اتاقی‌ها به وجود می‌آورد. یکی دیگر از دلایل عدم سازگاری آن‌ها بنا به اظهارات خودشان، تراکم آن‌ها در اطاق‌هاست که این خود باعث بروز مشکل و برخوردهایی بین آن‌ها می‌شود و این امر نیز به دلیل تنوع فرهنگ‌هایی است که افراد دارند که در نهایت با تعویض اطاق‌هایشان و جدایی از همدیگر این امر را نشان می‌دهند.

مطالعه ۱۲) اکثریت بزرگی از دانشجویان نسبت به مصرف مواد مخدر نگرشی منفی داشته‌اند به طوری که بین ۶۴ تا ۸۶ درصد پاسخگویان با عبارتهای منفی درباره مصرف مواد مخدر اظهار موافقت و تقریباً به همین میزان با عبارتهای مثبت اظهار مخالفت نموده‌اند. در مجموع یافته‌ها نشان می‌دهد که با آنکه افزایش مصرف مواد مخدر اعم از سیگار، هروئین و مشروبات الکلی در سطح جامعه برخی از دانشجویان را هم تحت تأثیر قرار داده است، میزان شیوع مصرف این مواد در بین دانشجویان دانشگاه‌های تحت پوشش وزارت علوم (جمعیت این پژوهش) به مراتب کمتر از میزانی است که بعضاً بر اساس تعمیم شواهد محدود و به صورت غیر مستند مطرح می‌شود.

مطالعه ۱۳) در ایران نیز همانند سایر نقاط جهان دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر سیگاری هستند. اگر چه نسبت به بسیاری از مطالعات فوق دانشجویان ایرانی به میزان کمتری نسبت به هم‌تایان اروپایی خود از سیگار استفاده می‌کنند. با توجه به متوسط سن شروع استعمال دخانیات در پسران و دختران دانشجویی سال اول و سال آخر مشاهده می‌گردد که سن آغاز استعمال دخانیات در سال آخری‌ها در دانشگاه بیشتر است به عبارت بهتر افزایش استعمال دخانیات از سال اول به سال آخر ناشی از آغاز این عادت در دوره تحصیل در دانشگاه می‌باشد. به‌ویژه در خانم‌های دانشجو که استعمال دخانیات از سال اول به سال آخر به میزان ۲/۸۹ برابر افزایش می‌یابد. در دوره‌های دبیرستان و دانشگاه برای دانشجویان پسر، مقاطع حساسی در آغاز استعمال دخانیات هستند و در دختران دانشجو نیز اگر چه دوره دبیرستان خالی از خطر نیست، اما تحصیل در دوره دانشگاه برای آغاز استعمال دخانیات از حساسیت بالاتری برخوردار است.

مطالعه ۱۴) نتایج این مطالعه که در ۲۶ رشته تحصیلی در پنج شهر مرکزی استان‌های کشور (تهران، اهواز، مشهد، اصفهان، تبریز) انجام یافته آسیب‌هایی چون:

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۳۹

الف- تردید در تصمیم‌گیری برای انتخاب شغل؛ ب- نگرانی در موضوع احراز شغل در آینده؛ ج- اعتقاد به کافی نبودن فرصت‌های شغلی برای همه در ارتباط با رشته تحصیلی؛ د- علاقه نداشتن به رشته تحصیلی انتخاب شده؛ ن- دست و پا گیر بودن مقررات آموزشی و نیاز مالی برای سکونت و هزینه‌های تحصیلی، پرخاشگری، اضطراب، وسواس و اجبار، حساسیت بین فردی، شکایات جسمانی، روان پرشی، افکار پارانویایی و افسردگی ارتباط در سطح ۹۵ درصد مشاهده شده است.

لذا همکاری معاونت دانشجویی دانشگاه‌ها با واحدهای صنعتی و بازار کار با هدف پل ارتباطی تأمین شغل آینده و ارائه امکانات بیشتر به دانشجویان جهت انتخاب رشته تحصیلی مورد علاقه در نیمسال دوم و سوم تحصیلی، تهیه امکانات ازدواج دانشجویی و تقویت هسته‌های مشاوره دانشجویی و درمانگاه‌های روان-شناختی در دانشگاه‌ها مفید می‌باشد.

مطالعه (۱۵) در این مطالعه مثبت‌تر بودن نگرش در گروه پسران نسبت به دختران با شیوع افزون‌تر رفتار مصرف مواد در پسران و مردان نسبت به دختران و زنان همسویی دارد. بین میانگین نگرش دانشجویان نسبت به سوء مصرف مواد مخدر در رشته‌های تحصیلی مختلف تفاوت معناداری وجود دارد. و میانگین نگرش در رشته دامپزشکی مثبت‌تر از کشاورزی و علوم پایه، در رشته هنر منفی‌تر از ریاضی و دامپزشکی، و رشته ریاضی مثبت‌تر از هنر و کشاورزی است. بین بعضی از رشته‌ها از جمله علوم انسانی و تربیت بدنی با هیچ یک از رشته‌ها یا شاخه‌های تحصیلی دیگر تفاوت معنی‌دار نبود. انجام مطالعات جامع‌تر جهت شناسایی دقیق‌تر نگرش دانشجویان نسبت به سود مصرف مواد و به تبع آن طراحی و اجرای مداخلات پیشگیرانه برای تغییر و منفی‌سازی نگرش‌ها در راستای تقویت مصونیت روانی دانشجویان در مقابل سود مصرف مواد ضروری است.

مطالعه (۱۶) اکثر مصرف‌کنندگان در دفعات اول مصرف اکستازی در مجموع بیشتر علائم مطلوب را تجربه می‌کنند اما با مصرف مکرر علائم منفی بر علائم مثبت غلبه پیدا می‌کند. دلایل استعمال را عدم استفاده از تفریحات سالم، نیازهای روحی و روانی ارضا نشده، شیوه‌های نادرست رویارویی با مشکلات روانی و مدرنیته شدن جامعه می‌دانند. بالا بودن میزان مصرف اکس به پیشنهاد و یا اصرار دوستان ۸۹٪ و تمایل فردی (۰/۱۱) در اکس پارتی‌ها می‌باشد.

قشر مصرف‌کننده بیشتر جوانان گروه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال تشکیل می‌دهد. جوانان تحصیل کرده و مرفه، مصرف‌کنندگان اصلی این ماده هستند. در پژوهش حاضر تنها ۵۳٪ از آزمودنی‌ها قرص را اعتیادآور

می‌دانستند. عدم اطلاع کافی آزمودنی‌ها از رابطه بین اکس و ایدز و مهمتر اینکه تمامی مصرف‌کنندگان اکس، اعتقادی به وجود رابطه بین اکس و ایدز نداشتند.

در زمینه اطلاع‌رسانی باید علاوه بر جنبه‌های منفی جنبه‌های مثبت مصرف مواد نیز بیان شود تا تجربه‌های مصرف مثبت آن موجب تشویق استعمال‌کنندگان نشوند. همچنین فراهم آمدن امکاناتی در جامعه مطابق با علایق و استعداد‌های شخصی افراد، برای تفریحات سالم و گسترش بیشتر مراکز تخصصی به‌منظور خدمات‌دهی در زمینه‌های کمک و راهنمایی پیشگیری، درمان خدمات حین و بعد از درمان باید صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

بررسی نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که اصولاً پایان‌نامه‌ها و تحقیقات انجام شده در زمینه آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی در دانشگاه‌ها از یک رویکرد مناسب و هدفمند برخوردار نیست بسیاری از آن‌ها بر اساس نیازهای جامعه انجام نگرفته است. اگر چه پراکندگی و تنوع موضوعی مثبت است، اما بیانگر غیر هدفمند بودن آن نیز است و این تحقیقات از جانب مراکز فرهنگی، و پژوهشی کشور به سمت موضوعات اولویت‌دار هدایت نشده است. موضوع مهم‌تر، عدم کاربرد در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی دانشگاه‌ها می‌باشد که دانشجویان دختر یکی از مهم‌ترین اقشار آن را تشکیل می‌دهند.

به‌طور کلی نتایج این مطالعات نکات زیر را مطرح می‌سازد:

- ۱- آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی در بین دانشجویان دختر (و پسر) نسبت به جامعه بسیار کمتر است.
- ۲- ساز و کارهای دانشگاهی چندان کمکی به رشد فرهنگی و اجتماعی دانشجویان دختر نمی‌کند.
- ۳- مطالعات مربوط به دانشجویان دختر با وجود تعداد بیشتر آن‌ها در دانشگاه‌ها بسیار اندک است.
- ۴- برنامه‌های فرهنگی به‌ویژه برای دانشجویان دختر با مشارکت آنان اجرا نمی‌شود.

در نتایج این مطالعات همگرایی و نکات مشترکی نیز ملاحظه می‌گردد:

- ۱- نگرش‌ها و رفتارهای فرهنگی: (مطالعه ۱)، (مطالعه ۴)، (مطالعه ۵)، (مطالعه ۸)، (مطالعه ۹).
- ۲- اوقات فراغت دانشجویان: (مطالعه ۱)، (مطالعه ۵)، (مطالعه ۷).
- ۳- انواع رفتارهای نابهنجار و بزهکاری: (مطالعه ۱)، (مطالعه ۲).
- ۳-۱ مواد مخدر (هروئین، سیگار، قرص‌های اکستازی)، (مطالعه ۱۲)، (مطالعه ۱۳)، (مطالعه ۱۴)، (مطالعه ۱۵).

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۴۱

۲-۳- مصرف الکل: (مطالعه ۱)، (مطالعه ۳)، (مطالعه ۴)، (مطالعه ۱۳).

۳-۳ روابط جنسی و روابط با جنس مخالف: (مطالعه ۲)، (مطالعه ۳)، (مطالعه ۴).

۳-۴ نگرانی برای شغل آینده: (مطالعه ۴)، (مطالعه ۱۱).

علاوه بر همگرایی و نکات مشترک، برخی محورهای مهم در آن‌ها عبارتند از:

۱- وجود هویت دینی و ملی و نگرش‌های سیاسی در بین دانشجویان دختر (مطالعه ۱).

۲- تأکید بر استفاده از روش‌های مشاوره و پیشگیری بجای مجازات و توبیخ (مطالعه ۲).

۳- کثرت هیجان‌جویی مثبت بیش از منفی در دانشجویان دختر (۶۳٪ در مقابل ۳۷٪)، (مطالعه ۳).

۴- استقبال و شرکت در مراسم مذهبی و فعالیت‌های دینی و موافق نظام (مطالعه ۳).

۵- تفاوت نتایج در رشته‌های دانشگاهی از نظر میزان ابتلا به بزهکاری (مطالعه ۲)، (مطالعه ۴).

۶- کمبود امکانات رفاهی، بهداشتی و کتابخانه‌ها و خوابگاه‌های دختران دانشجو (مطالعه ۵)، (مطالعه ۸).

۷- ویژگی‌های فرهنگی مثل کثرت فردگرایی، اجتناب از ابهام، اعتراض به قدرت و اخلاق قراردادی و

در مقابل کاهش فرهنگ مادی و سرسختی در میان دانشجویان (مطالعه ۹).

۸- رابطه وضعیت فرهنگی - اجتماعی خانواده با میزان سازگاری دانشجویان دختر و سازگاری بیشتر در

خوابگاه ناشی از بومی بودن، وضعیت مطلوب‌تر خانواده ارتباط توأم با احترام، افزایش مدت در خوابگاه و بروز

تنش در خوابگاه ناشی از تراکم و تنوع فرهنگ‌ها در اتاق‌ها: (مطالعه ۸).

۹- مشکلات تحصیلی، بی‌علاقگی به رشته، بالا بودن هزینه‌ها، بدی مقررات آموزشی (مطالعه ۱۱).

۱۰- ضعف اطلاعات در عوارض مواد مخدر و مشروبات الکلی (مطالعه ۱۲)، (مطالعه ۱۳)، (مطالعه ۱۴).

این آسیب‌های اجتماعی به‌ویژه در بین دانشجویان دختر موجب می‌گردد چهار نوع سرمایه یا منبع

ارزشمند - سرمایه فرهنگی یا دانش، سرمایه اجتماعی یا تعهد و منزلت، سرمایه سیاسی یا قدرت و سرمایه

اقتصادی یا ثروت برای تلاش علمی و فرهنگی همراه امید به آینده در بین دانشجویان کاهش یابد.

پیشنهاد‌های استخراج شده از مطالعات عبارتند از:

الف: پیشنهاد‌های اجرایی در برنامه‌های دانشگاه‌ها:

۱- قانون‌مند کردن مشارکت دانشجویان دختر در دانشگاه و تأکید بر مشارکت دانشگاهیان در

برنامه‌ریزی‌ها.

۲- تناسب برنامه‌های فرهنگی و فراغتی و افزایش امکانات دانشجویی (خوابگاه‌ها، بهداشت و تغذیه).

۳- توجه مدیران دانشگاه‌ها و نهاد نمایندگی به انتخاب مدرسین معارف مناسب فضای دانشگاه.

۴- تناسب بین نوع جرم یا شدت آن با میزان مجازات‌ها در محیط تحصیلی و آموزشی و انضباطی.

ب: پیشنهادهای آموزشی:

۱- نگرش فرهنگی متناسب با شأن دانشگاه و تأکید بر حفظ آرمان‌ها و ارزش‌های نظام.

۳- آموزش در خصوص بیماری‌ها و شیوه‌های مقابله با سیگار در دوران تحصیل (مدرسه و دانشگاه).

۴- مداخلات پیشگیرانه برای نگرش دانشجویان و آماده‌سازی جامعه در مورد مصرف قرص‌های اکس.

ج: پیشنهادهای پژوهشی:

۱- تشویق محققان برای ادامه پژوهش در زمینه مسائل اجتماعی و روانی دانشجویان دختر.

۲- انجام مطالعات به منظور بررسی نگرش دانشجویان در مورد مصرف سیگار و مواد مخدر.

۳- پژوهش در فرهنگ فردگرایی و جمع‌گرایی و فرهنگ مذهبی در جامعه و دانشگاه.

۴- شناسایی بیشتر فرهنگ و تلاش و کار و تحصیل و زندگی در دانشگاه.

د: پیشنهادهای مشاوره‌ای:

۱- ایجاد نظام مراقبت، مشاوره و پیشگیری و تقویت مراکز مشاوره برای دانشجویان دختر.

۲- گسترش مراکز تخصصی برای راهنمایی، پیش‌گیری و درمان در خصوص قرص‌های اکستازی.

۳- اشتغال زایی با سرمایه‌گذاری مناسب برای تقویت امید به آینده برای دانشجویان دختر.

- ارزیابی نتایج پایان‌نامه‌ها بر اساس راهبردهای فرهنگی

اکثر تحقیقات مذکور با انگیزه‌های فردی محقق و یا اساتید راهنما به انجام رسیده است. شاهد این ادعا کثرت وجود نکات افتراق در پژوهش‌های مورد بررسی است. این تحقیقات به بررسی وضعیت موجود دانشگاه‌ها و نظرسنجی از دانشجویان دختر (و پسر) پرداخته است. از جمله مطالعه ۴ که موضوع آن بررسی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی است و یا مطالعه ۳ که هیجان‌جویی دانشجویان خوابگاه‌های دانشگاه تهران را مورد بررسی قرار داده است. تعدادی از پژوهش‌ها دارای نکات مشترکی است که برای بررسی‌های بیشتر مشکلات و آسیب‌های مبتلا به دانشجویان راهگشا است به‌عنوان نمونه پژوهش‌هایی که به شیوع‌شناسی آسیب‌های اجتماعی در محیط‌های دانشجویی پرداخته است از قبیل بررسی شیوع استعمال دخانیات در میان دانشجویان دانشگاه تهران و همچنین شیوع‌شناسی مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان و یا پژوهش‌هایی که به‌منظور بررسی نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان در یزد و یا شیراز به انجام رسیده است.

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۴۳

از تحقیقات مورد بررسی، فقط یکی از آن‌ها به نقد بکارگیری روش‌های تنبیهی در برخورد با جرائم و آسیب‌های اجتماعی دانشجویان پرداخته است. در مطالعه اسنادی بزهکاری دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، محقق ضمن اعلام شیوع برخی آسیب‌های اجتماعی از جمله اعتیاد و جرایم جنسی و سیاسی، بالاترین میزان شیوع را در جرایم جنسی دانسته و تأکید می‌کند که باید از روش‌های مشاوره و پیش‌گیری به جای مجازات و توبیخ استفاده کرد.

بنابراین اولاً کمبود مطالعات پژوهشی درخصوص شناخت مسائل و مشکلات دانشجویان دختر و پیشگیری و درمان آسیب‌های اجتماعی حس می‌شود، ثانیاً راهبردهای فرهنگی باید با توجه به میزان شیوع انواع آسیب‌ها و شدت و میزان آن‌ها، تنظیم گردد. ثالثاً راهکارها و ضمانت‌های اجرایی برای به اجرا در آوردن راهبردها توسط مسئولین دانشگاه اندیشیده و نظارت شود تا دستخوش سلاقی یا سهل‌انگاری آنان نگردد، رابعاً روش‌های اجرا و نیروهای انسانی مناسب باید در سطح دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و خوابگاه‌ها تربیت و امکانات و شرایط اجرایی برای آنان پیش‌بینی شود.

- پیشنهادهای ارتقا برنامه‌ها و راهبردهای کاهش آسیب‌های اجتماعی:

مرحله اول: شناخت وضع موجود و تبیین وضع مطلوب

۱- انجام پژوهش در سطح ملی برای شناخت آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی مبتلا به دانشجویان.

۲- نیازسنجی و بررسی وضعیت اوقات فراغت دانشجویان دختر و فراهم نمودن شرایط مطلوب.

۳- اخذ اطلاعات از مراکز مربوط حراستی، انضباطی و مراکز مشاوره دانشگاه‌ها.

مرحله دوم- تربیت نیروی انسانی مناسب برای پیگیری و اجرای راهبردها در سطح دانشگاه‌ها.

مرحله سوم- ارتقای شرایط اجرایی و تشکیلاتی کمیته‌های فرهنگی و انضباطی در دانشگاه‌ها.

- جذب نیروها در کمیته‌های فرهنگی و تغییر نام کمیته‌های انضباطی به ارتقای فرهنگی

مرحله چهارم- تجدید نظر در راهبردها - بازنگری در راهبردهای فرهنگی با توجه به نتایج مرحله اول

(شناخت مشکلات) و استفاده از متخصص روانشناس و جامعه‌شناس و حقوق‌دان.

مرحله پنجم - بازنگری روش‌ها و مراحل اجرای راهبردها به‌عنوان پیشگیری، درمان و مجازات

برای پیشگیری از ابتلای دانشجویان جدید در نیمسال اول و دوم واحد درسی الزامی یا پیش‌نیاز یا

کارگاه‌های آموزشی در خصوص آشنایی دانشجویان به انواع آسیب‌ها و مقابله با آن‌ها برگزار شود.

مرحله ششم: استفاده از نیروهای مددکار

پس از نیمسال اول و دوم تحصیلی در صورت مشاهده موارد آسیبی در بین دانشجویان، نیروهای تربیت شده در سطح دانشکده‌ها آسیب‌ها را کارشناسی کرده و سپس با روش‌های روانشناختی، تربیتی و اخلاقی برای مشاوره به یک روانشناس ارجاع گردد. و در مرحله آخر طبق مقررات با آن‌ها برخورد شود.

منابع

- آقایور، سیدمهدی؛ فردوسی، طیبه (۱۳۸۶) ارزیابی آسیب‌های اجتماعی دانشجویان، شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- آقایور؛ سیدمهدی (۱۳۷۲) جامعه‌شناسی ورزش، اوقات فراغت و جوانان، تهران: دانشگاه تربیت معلم.
- (۱۳۹۱) بررسی اولویت جوانان در برنامه ریزی اجتماعی و فرهنگی، مجله فرهنگ، شماره ۳.
- (۱۳۸۳) گزارش ارزیابی عملکرد صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران طی برنامه سوم توسعه- رویکرد جوانان، شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- بقائی‌پور، کسری؛ رمضان‌نژاد، محبوبه (۱۳۸۵) آسیب‌شناسی فرهنگی دانشگاه‌های تهران، شورایی‌عالی انقلاب فرهنگی.
- بهرامی، هادی (۱۳۸۵) بررسی مسایل و مشکلات روانی و اجتماعی دانشجویان کشور، تهران: وزارت علوم.
- پژوهشکده فرهنگ و معارف (۱۳۷۹) بررسی وضعیت فرهنگی خوابگاه‌های دانشجویی دختر و اوقات فراغت.
- جوان‌شیخی، تهیمینه (۱۳۸۰) بررسی رابطه وضعیت فرهنگی - اجتماعی خانواده با میزان سازگاری اجتماعی دانشجویان خوابگاهی دانشگاه الزهراء.
- جوانمرد، زینب (۱۳۸۵) بررسی میزان مصرف و آگاهی دانشجویان از پیامدهای اکستاسی، تهران: وزارت علوم.
- جهاد دانشگاهی استان فارس (۱۳۷۹) بررسی وضعیت اخلاقی و فرهنگی دانشگاهیان، جهاد دانشگاهی.
- حبی، محمدباقر (۱۳۸۵) مبانی نظام روانشناختی مهندس فرهنگ، تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- دانشگاه شیراز (۱۳۸۱) بررسی نحوه گذران اوقات فراغت دانشجویان، دانشگاه شیراز.
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۵) خلاصه مقالات نخستین همایش ملی مهندسی فرهنگی، تهران.
- دهقان، حسین (۱۳۸۴) مطالعه اسنادی بزهکاری دانشجویان دانشگاه‌های دولتی، وزارت علوم.
- رحمتی، عباس (۱۳۸۵) بررسی نگرش دانشجویان به مصرف مواد مخدر در دانشگاه شهید باهنر، وزارت علوم.
- روح‌الامینی، محمود (۱۳۸۱) زمینه فرهنگ‌شناسی، تهران: انتشارات عطار.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰) درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی، تهران: نشر کیهان.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۰) آسیب‌شناسی فرهنگی زنان (جامعه‌شناسی انحرافات)، تهران: انتشارات آوای نو.
- سراج‌زاده (۱۳۷۶) بررسی گرایش‌های فرهنگی اجتماعی و رفتار ناپه‌نچار دانشجویان دانشگاه تهران، دانشگاه تهران.
- شمسینی‌غیاثوند، حسن (۱۳۸۵) مهندس فرهنگی از دیدگاه مقام معظم رهبری دبیرخانه شورایی‌عالی انقلاب فرهنگی.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۶) آسیب‌شناسی اجتماعی، تهران: سمت.
- قورچیان، نادرقلی (۱۳۸۵) دایره‌المعارف آموزش عالی، جلد اول و دوم، وزارت علوم تحقیقات و فناوری.

آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌ها (با تأکید بر دختران دانشجو) ۴۵

عباسی، حمید (۱۳۷۵/۷۶) بررسی نحوه گذاران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه‌های شهر یزد، دانشگاه یزد.
محسنی، منوچهر (۱۳۷۹) بررسی نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران، شورایی انقلاب فرهنگی.
----- (۱۳۸۶) جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، تهران: انتشارات طهوری.

محمدی، زهرا (۱۳۸۳) بررسی آسیب‌های اجتماعی زنان در دهه ۱۳۸۰-۱۳۷۰، تهران: نشر روابط عمومی.
مرکز آموزش و پژوهشی و درمانی سل و بیماری‌های ریوی (۱۳۸۲) بررسی شیوع استعمال دخانیات در میان دانشجویان دانشگاه تهران، مرکز بیماری‌های ریوی.

معیدفر، سعید (۱۳۸۴) طرح بررسی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی دانشجویان تهران، دانشگاه تهران.
منطقی، مرتضی (۱۳۸۳) بررسی روش‌های ارضای هیجان‌جویی دانشجویان خوابگاه‌های دانشگاه تهران.
نهاد نمایندگی (۱۳۸۱) بررسی انزوای ارزشی و مشارکت فرهنگی در محیط‌های دانشجویی کشور.

Davis, N.J (1990) Social Control of Deviance New York :Mc Graw . Hill

Lauer, R (2006) Social problems and the quality of life ,New York: MC Graw, Hill

Presdee , M, Morris T , (1976)Deviance and control, London: Hatchinson

(2004),Cultural Criminology, Theoretical Criminolog , Vol 8,No3.

